

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

6 СОН, 4 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 6, ВЫПУСК 4

LAWYER HERALD

VOLUME 6, ISSUE 4

TOSHKENT-2024

Мундарижа

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

- 1. СУФИЕВА Дилафруз Улугбековна**
ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ КОРРУПЦИИ В КАЧЕСТВЕ ОСНОВНОГО НАПРАВЛЕНИЯ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПАРЛАМЕНТАРИЕВ.....8
- 2. АДИЛКАРИЕВА Феруза Ходжимуратовна**
КОНСТИТУЦИЯВИЙ СУД ВАКОЛАТЛАРИНИНГ КЕНГАЙИШИ – ЗАМОНАВИЙ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ ИСЛОҲОТЛАР МАҲСУЛИ 15

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

- 3. МАСАДИКОВ Шерзодбек Махмудович**
СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА ПО ПРИЗНАНИЮ И ИСПОЛНЕНИЮ ИНОСТРАННЫХ
АРБИТРАЖНЫХ РЕШЕНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН21
- 4. ТОШЕВ Зафар Бобокулович**
МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИНГ ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ ВА
КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ28
- 5. DENQANOV Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li**
TRANSCHEGARAVIY ELEKTRON TIJORATDA ISTEMOLCHILAR HUQUQLARI34
- 6. TOSHKANOV Nurbek Bahriddinovich**
INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA BO'LGAN HUQUQLARNI USTAV JAMG'ARMASIGA
ULUSH SIFATIDA KIRITISH: BUNI QANDAY AMALGA OSHIRISH MUMKIN?..... 40

СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ. ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

- 7. НАБИРАЕВ Акмал Исматуллаевич**
АГРАР ВА ОЗИҚ-ОВҚАТ СОҲАСИДА ҚОНУНЧИЛИК ИЖРОСИ УСТИДАН
НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ РОЛИ...48

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

- 8. ОТАЖОНОВ Абдоржон Анварович**
СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ: ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИК ВА ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАРТИБГА
СОЛИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ54
- 9. АЛИМОВ Гайбулла Алимович**
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ
ЖАРАЁНИДА ФУҚАРОЛАРНИНГ ҲУҚУҚ ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ЧЕКЛАШНИНГ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ ВА ҚОНУНИЙ АСОСЛАРИ 70

10. МИРЗАТИЛЛАЕВ Умид ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР МАСАЛАЛАРИ БЎЙИЧА ИНСПЕКТОР-ПСИХОЛОГЛАР ФАОЛИЯТИ ТУШУНЧАСИ ВА АҲАМИЯТИ.....	78
---	----

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

11. ГАФУРОВА Нозимахон Эльдаровна АНАЛИЗ СОДЕРЖАНИЯ И ОСНОВНЫХ ПРИНЦИПОВ ПРАВА НА ЗДОРОВЬЕ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА.....	85
12. USMANOVA Surayyo ANALYSES OF DEVELOPING COUNTRIES ON TOURISM SERVICES REGULATION UNDER THE GATS	96
13. БАБАЕВА Иродахон ОБЗОР И КЛАССИФИКАЦИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОКУМЕНТОВ ПО ИЗМЕНЕНИЮ КЛИМАТА.....	105
14. АКБАРОВ Саидакбар ХАЛҚАРО ҲУҚУҚДА ҲАРБИЙ ЖИНОЯТЛАРНИНГ БЕЛГИЛАРИ.....	117

ҲУҚУҚ, ИННОВАЦИЯ ВА ТЕХНОЛОГИЯЛАР

15. МЕЛИЕВ Худоёр Хуррамович ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИ СОҲАСИДА СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТНИ ҚЎЛЛАШНИНГ КОРРУПЦИЯНИ ОЛДИНИ ОЛИШГА АҲАМИЯТИ	125
---	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

TOSHKANOV Nurbek Bahriddinovich

Toshkent davlat yuridik universiteti Biznes huquqi kafedrasini o'qituvchisi,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)
e-mail: toshkanovnurbek@gmail.com

INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA BO'LGAN HUQUQLARNI USTAV JAMG'ARMASIGA ULUSH SIFATIDA KIRITISH: BUNI QANDAY AMALGA OSHIRISH MUMKIN?

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): TOSHKANOV N.B. Intellektual mulk obyektlariga bo'lgan huquqlarni ustav jamg'armasiga ulush sifatida kiritish: buni qanday amalga oshirish mumkin? // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 6 (2024) B. 40-47.

 6 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2024-6-6>

ANNOTATSIYA

Maqolada intellektual mulk obyektlariga bo'lgan huquqlarni yuridik shaxslarning ustav jamg'armasiga ulush sifatida kiritish orqali tijoratlashtirish masalalari batafsil tahlil qilingan. Muallif ushbu jarayonning huquqiy asoslarini O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi, shu jumladan, Fuqarolik kodeksi va tegishli qonunchilik hujjatlari doirasida yoritadi. Intellektual mulk obyektlarining iqtisodiy va huquqiy qiymatini aniqlash, ularni tijorat muomalasiga kiritish tartiblari va baholash usullarini tahlil qiladi. Shu bilan birga, startap kompaniyalar faoliyatida intellektual mulkdan foydalanish imkoniyatlari, ularning monetizatsiya qilinishi va tijorat yuridik shaxslari uchun iqtisodiy foyda taqdim etishi ko'rsatib o'tilgan. Muallif milliy qonunchilikni takomillashtirish, xususan, intellektual mulkni ustav jamg'armasiga ulush sifatida kiritishni huquqiy tartibga soluvchi maxsus normalarni joriy etish zarurligini asoslaydi. Bu bo'yicha takliflar bilan cheklanilmasdan o'zining bir qator xulosalarini keltirib o'tadi.

Kalit so'zlar: Intellektual mulk, ustav jamg'armasi, tijoratlashtirish, baholash, startap, innovatsiya

ТОШКАНОВ Нурбек

Преподаватель Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам (PhD)

ВНЕСЕНИЕ ПРАВ НА ОБЪЕКТЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В УСТАВНЫЕ ФОНДЫ В КАЧЕСТВЕ ДОЛЕЙ: КАК ЭТО МОЖНО РЕАЛИЗОВАТЬ?

АННОТАЦИЯ

В статье подробно анализируется коммерциализация прав на объекты интеллектуальной собственности (ИС) путем их внесения в уставные фонды юридических лиц в качестве долей. Автор рассматривает правовые основы данного процесса в рамках законодательства Республики Узбекистан, включая Гражданский кодекс и соответствующие нормативно-правовые акты. Изучены методы определения экономической и правовой ценности объектов ИС, порядок их введения в коммерческий оборот и процедуры оценки. Также освещены

возможности использования объектов ИС в деятельности стартап-компаний, их монетизация и экономическая выгода для коммерческих организаций. Автор обосновывает необходимость совершенствования национального законодательства, в частности, введения специальных норм для регулирования внесения прав на объекты ИС в уставные фонды. Помимо предложений, в статье представлены выводы, сделанные в ходе анализа.

Ключевые слова: Интеллектуальная собственность, уставный фонд, коммерциализация, оценка, стартап, инновация.

TOSHKANOV Nurbek

Lecturer at Tashkent State University of Law
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

INCORPORATING INTELLECTUAL PROPERTY ASSETS AS SHARES INTO CHARTER FUNDS: HOW CAN THIS BE IMPLEMENTED?

ANNOTATION

The article provides an in-depth analysis of the commercialization of intellectual property (IP) assets by incorporating them as shares into the charter funds of legal entities. The author examines the legal foundations of this process within the framework of the legislation of the Republic of Uzbekistan, including the Civil Code and relevant law acts. The article explores methods for determining the economic and legal value of IP assets, their introduction into commercial circulation, and evaluation processes. Additionally, the opportunities for utilizing IP in the operations of startup companies, their monetization, and the economic benefits they provide to commercial entities are highlighted. The author substantiates the necessity of improving national legislation, particularly the introduction of specific norms to regulate the inclusion of IP rights into charter funds. Beyond offering proposals, the article presents several conclusions drawn from the analysis.

Keywords: Intellectual property, charter fund, commercialization, valuation, startup, innovation.

Intellectual mulk obyektlarini tasarruf etish usullaridan biri bu yuridik shaxsning ustav kapitaliga kiritish hisoblanadi. Ushbu turdagi munosabatlar O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi (FK), 2001-yil 6-dekabrda “Mas’uliyati cheklangan hamda qo‘shimcha mas’uliyatli jamiyatlar to‘g‘risida to‘g‘risida”, 2014-yil 6-maydagi “Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to‘g‘risida” kabi qonunchilik hujjatlari bilan tartibga solinadi [1, B.31].

Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 58-moddasiga ko‘ra xo‘jalik shirkati yoki jamiyatining mol-mulkiga pul, qimmatli qog‘ozlar, pul bilan baholanadigan boshqa buyumlar yoki mulkiy huquqlar yoxud boshqa shaxsga o‘tkaziladigan o‘zga huquqlar hissa sifatida qo‘shilishi mumkin.

2016-yil 13-apreldagi yangi tahrirdagi “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonunining 19-moddasiga muvofiq ustav fondi (ustav kapitali) ta’ sis hujjatlarida belgilangan hissalarining (pulda ifodalangan holdagi) yig‘indisini aks ettiradi. Ustav fondi (ustav kapitali)ga hissalar shaklida kiritiladigan moddiy va nomoddiy aktivlar ta’ sischi (ishtirokchi)lar o‘rtasidagi kelishuvga ko‘ra baholanadi, qonunda nazarda tutilgan hollarda esa, baholovchi tashkilot tomonidan baholanishi kerak.

S.Safoyevaning fikricha, intellektual mulk obyektlaridan ustav kapitalida foydalanadigan yuridik shaxslar bo‘lib, ustav fondi jamiyatning aksiyadorlarga nisbatan majburiyatlarini tasdiqlovchi muayyan miqdordagi aksiyalarga taqsimlangan xo‘jalik yurituvchi aksiyadorlik jamiyatlari, chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalar, xo‘jalik shirkatlari (to‘liq shirkat yoki kommandit shirkat shaklida) va mas’uliyati cheklangan hamda qo‘shimcha mas’uliyatli jamiyatlar va ishtirokchilarining hissalarini asosida tashkil topgan boshqa tijorat tashkilotlari hisoblanadilar [2, B.75].

Ularning ustav kapitalidagi hissalarini sifatida pul mablag‘lari (milliy yoki xorijiy valyutada),

qimmatli qog'ozlar, turli ko'rinishdagi mulk (bino, asbob-uskunalar), o'zga ashyolar yoki mulkiy huquqlar yoxud pul bahosiga ega bo'lgan boshqa shaxsga o'tkaziladigan o'zga huquqlar, jumladan, intellektual mulk obyektlariga nisbatan mulkiy huquqlar bo'lishi mumkinligi yuzasidan doktrinal qarashlar ham mavjud [3, B.101].

Garchi yuqorida keltirib o'tilgan ilmiy qarashlarda intellektual mulk obyektlariga bo'lgan huquqlar ustav fondiga kiritilishi mumkinligi yuzasidan fikr anglashilsa-da, milliy qonunchilikda intellektual mulk obyektlariga nisbatan huquqlar ustav fondiga ulush sifatida kiritilishini tartibga soluvchi maxsus normalar mavjud emas. Lekin umumiy qoidaga ko'ra amaldagi qonunchilik intellektual mulk obyektlariga nisbatan huquqlar ustav fondiga ulush sifatida kiritilishiga to'sqinlik qilmaydi.

Shu bilan birga, qonunchilik tarixiga nazar tashlanadigan bo'lsa, ushbu soha ma'lum ma'noda maxsus normalar bilan qisman tartibga solinganligini ko'rishimiz mumkin [4, B.28]. O'zbekiston Respublikasi Fan va texnika davlat qo'mitasining 1996-yil 14-avgustdagi 194-son farmoyishi bilan tasdiqlangan Xorijiy investitsiyali korxonalar ustav fondiga qo'shiladigan intellektual mulkni baholash tartibi to'g'risida nizom [*O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 1997-yil 20-yanvarda 301-son bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan*] shular jumlasidandir. Mazkur hujjat 2001-yil 13-oktabrda o'z kuchini yo'qotgan bo'lsa ham ustav fondiga kiritilishi mumkin bo'lgan intellektual mulk obyektlarini baholashni belgilab bergani bilan ahamiyatli.

Nizomda, shuningdek, amaldagi qonunchilik fuqarolik muomalasida ishtirok etish imkoniyatini belgilab beradigan va patentlar yoki guvohnomalar bilan qayd etilishi mumkin bo'lmagan (*ya'ni, yaratilish faktining o'zi mualliflik huquqining belgilanishi uchun yetarli bo'lgan*) intellektual mulk va boshqa nomoddiy aktivlarga bo'lgan mulkiy huquqlarni baholash nazarda tutilgan.

Intellektual mulk obyektlarining har bir turini baholashda ularga egalik qilish, foydalanish va tasarruf etish bo'yicha aniq hisob-kitob usullari va iqtisodiy munosabatlarga asoslanishi ko'rsatilgan. Bundan intellektual mulkning aynan qaysi turlariga bo'lgan huquqlarni ustav fondiga kiritish mumkinligi bo'yicha ham xulosa qilish mumkin.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, ustav fondiga intellektual mulk obyektining o'zi emas, balki huquq egasiga shartnoma yoki biror huquqiy hujjat (patent, guvohnoma) asosida tegishli bo'lgan intellektual mulk obyektiga nisbatan huquqlar kiritiladi. Chunki O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 1051-moddasiga ko'ra muallifning shaxsiy nomulkiy huquqlari (*axloqiy huquqlar doktrinasi*) uning mulkiy huquqlaridan qat'i nazar unga tegishli bo'lib, asardan foydalanishga bo'lgan mutlaq huquqlar boshqa shaxsga o'tkazilgan taqdirda ham uning o'zida saqlanib qoladi. Muallifning o'z shaxsiy-nomulkiy huquqlarini amalga oshirishdan voz kechish to'g'risida biron-bir shaxs bilan kelishuvi va bu haqidagi arizasi o'z-o'zidan haqiqiy emas hisoblanadi.

Ma'lumki, intellektual mulk obyektlariga nisbatan shaxsiy huquqlar asar nomiga bo'lgan huquq, asarni oshkor qilish huquqi va shu kabi boshqa huquqlardan iboratdir. Demak, Fuqarolik kodeksining 1051-moddasi mazmunidan anglashiladiki, shaxsiy nomulkiy huquqlar tijorat munosabatlari objekti bo'la olmaydi va ularni ustav fondiga hissa sifatida kiritish mumkin emas. Mazkur fikrni O.Ruzakova ham ta'kidlaydi. Uning fikricha, xo'jalik shirkati yoki jamiyatlarining ustav fondiga ulush sifatida intellektual mulk obyektlarining o'zi emas, balki ularga nisbatan mulkiy huquqlar kiritilishi mumkin [5, B. 29].

O.Ruzakova yuridik shaxsning ustav kapitaliga yoki investitsiya fondiga hissa qo'shishdan intellektual faoliyat natijasiga yoki individuallashtirish vositalariga bo'lgan mutlaq huquqni o'tkazishni, shuningdek o'ziga biriktirilgan mol-mulkning (davlat, munisipal unitar korxonalar, muassasa) egasi bo'lmagan tashkilotga umumiy tartibda ulardan foydalanish huquqini (begonalashtirish shartnomasi, litsenziya shartnomasi) berishni ajrata bilish kerakligini ham ta'kidlaydi. Unga ko'ra agar mutlaq huquqni begonalashtirish to'g'risidagi shartnoma bo'yicha tegishli huquqni oluvchi korxonalar yoki muassasa bo'lsa, u huquq egasiga aylanadi va mutlaq huquqni mustaqil ravishda amalga oshiradi, uni himoya qiladi va tasarruf etadi. Agar, mutlaq huquqni begonalashtirish to'g'risidagi shartnoma bo'yicha oluvchi davlat (ommaviy-huquqiy) tashkiloti bo'lsa, ana shu tashkilot, u orqali esa bevosita davlat huquq egasi bo'ladi [6, B.93]. Intellektual mulkka bo'lgan huquqlarni ustav fondiga kiritishda esa bu kabi huquqiy oqibat kelib chiqmaydi.

S.Safoyevaning fikricha, intellektual mulk obyektlarini ustav fondiga kiritishning huquqiy bosqichlarini quyidagicha bo'lish mumkin:

1. Intellektual mulk obyektini ustav fondiga kiritishgacha bo'lgan bosqich;
2. Intellektual mulk obyektini ustav fondiga kiritishni yuridik rasmiylashtirish va mazkur obyektlarga nisbatan huquqlarning o'tishi bosqichi [7].

Intellektual mulk obyektini ustav fondiga kiritishgacha bo'lgan bosqichda huquq egasining mazkur obyektga nisbatan huquqini korxonaning ustav fondiga kiritish uchun taqdim etishini, intellektual mulk egasining bunday huquqlarni ustav fondiga kiritishga vakolatligini tasdiqlovchi hujjatni o'rganish va ekspertiza qilish, intellektual mulk obyektini baholash va ta'sis hujjatlarini tayyorlash, umumiy yig'ilish o'tkazish kabilar kiradi.

Mazkur bosqichda amalga oshiriladigan ishlardan biri bu intellektual mulk obyektiga nisbatan huquq egasining mazkur obyektga nisbatan huquqini korxonaning ustav fondiga kiritish uchun taqdim etishini, korxonadan intellektual mulk egasining bunday huquqlarni ustav fondiga kiritishga vakolatligini tasdiqlovchi hujjatni o'rganish va ekspertiza qilishni o'z ichiga oladi. Bunda intellektual mulk obyektiga nisbatan huquq egasining huquqini tasdiqlovchi hujjat nimadan iboratligi, intellektual mulk obyektining muallifi yoki patent egasi ekanligi, intellektual mulk obyektini mazkur shaxsga nimaga (shartnomaga yoki guvohnoma, patent) asosan tegishligi aniqlanadi.

Ushbu harakatlardan yana biri ta'sis hujjatlarini va umumiy yig'ilish o'tkazishga tayyorlanish hisoblanadi. Jamiyatning ta'sis shartnomasi va ustavi jamiyat ta'sis hujjatlari deb hisoblanadi.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Mas'uliyati cheklangan hamda qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar to'g'risida"gi qonunining 15-moddasi 2-qismiga ko'ra jamiyatning ishtirokchilari va jamiyatga qabul qilinadigan uchinchi shaxslar tomonidan jamiyatning ustav fondiga (ustav kapitaliga) qo'shiladigan pulsiz hissalarining pul bahosi jamiyat ishtirokchilari umumiy yig'ilishining jamiyatning barcha ishtirokchilari tomonidan bir ovozdan qabul qilinadigan qarori bilan tasdiqlanadi.

Xuddi shunday tartib "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi qonunining 10-moddasida ham belgilangan. Demak, aksiyadorlar yoki ishtirokchilarning umumiy yig'ilishida intellektual mulk obyektiga nisbatan huquqlarni ustav fondiga kiritish haqida qaror qabul qilinadi. Bu qarorda intellektual mulkni ustav fondiga kiritish shakli va muddati ifoda etilishi lozim. Albatta, korxonaning ta'sis hujjatlarida intellektual mulkni ustav fondiga kiritish mumkinligi bayon etilishi muhim.

Biroq ta'sis hujjatlarda bunday qoida mavjud bo'lmasa, qonunchilikka asoslaniladi. Aksiyadorlar yoki ishtirokchilarning umumiy yig'ilishida qaror qabul qilingunga qadar intellektual mulk obyektining qiymati baholanadi. Qonunining 31-moddasiga muvofiq agar jamiyatning puldan o'zga vositalar bilan haqi to'lanayotgan aksiyalari va boshqa qimmatli qog'ozlarining nominal qiymati qonunchilikda belgilangan bazaviy hisoblash miqdorining ikki yuz baravaridan ko'pni tashkil etsa, jamiyatning aksiyalari va boshqa qimmatli qog'ozlarining haqi sifatida kiritilayotgan mol-mulkning pulda ifodalangan bahosi baholovchi tashkilot tomonidan chiqarilishi zarur.

Ikkinchi bosqich (intellektual mulk obyektini ustav fondiga kiritishni yuridik rasmiylashtirish va intellektual mulk obyektiga nisbatan huquqlarning o'tishi)da intellektual mulk obyektiga nisbatan huquqlarni korxonadan ustav fondiga o'tkazish to'g'risida shartnoma tuzilib, rasmiylashtiriladi. Ta'sis hujjatlaridan tashqari intellektual mulk obyektiga nisbatan huquqlarni korxonadan ustav fondiga o'tkazish to'g'risida shartnoma quyidagi shartnoma turlaridan birida ifoda etiladi:

mualliflik huquqi obyektlari bo'yicha mualliflik shartnomasi bo'yicha (FK 1067-1069-m.);

sanoat mulki obyektlari bo'yicha litsenziya shartnomasi asosida (FKning 1036,1089-m.);

fuqarolik muomalasi ishtirokchilarining, tovarlar, ishlar va xizmatlarning xususiy alomatlarini aks ettiruvchi vositalar bo'yicha ushbu vositalarga nisbatan huquqlarni o'tkazish shartnomasi bo'yicha;

FKning 1105-moddasiga muvofiq, guvohnomada ko'rsatilgan tovarlar, ishlar va xizmatlarning barcha guruhlariga yoki bir qismiga nisbatan tovar belgisiga bo'lgan huquqni uning egasi shartnoma asosida boshqa shaxsga berishi mumkin.

qonunda yo'l qo'yilgan hollarda intellektual mulk obyektlarining boshqa turlarini o'tkazish to'g'risidagi shartnoma.

O.Okyulov ta'kidlaganidek, adabiy, badiiy, ilmiy asarlarni tijorat yuridik shaxslari ustav fondiga kiritish masalasida bo'yicha ham muayyan muammolar mavjud [8, B.252]. Albatta, bunday asarlarni baholab, keyin ishtirokchilar roziligi bilan xo'jalik jamiyatlari, shirkatlari ustav fondiga kiritish

butun dunyo amaliyotida mavjud. Biroq adabiy, badiiy, ilmiy asarlarni likvid obyekt emasligini ham unutmash lozim. Ya'ni yuridik shaxs o'z kreditorlari oldida nochor bo'lib qolgan taqdirda, ushbu asarlarga nisbatan bo'lgan huquqlarni auksionga qo'yib sotib, ular hisobidan kreditorlar talabini qanoatlantirish har doim ham mumkin bo'lavermaydi.

Fan, adabiyot, san'at asarlarini tijoratlashtirish masalasiga kelganda shuni ta'kidlash o'rinliki, bugungi kunda O'zbekistonda intellektual mulkning boshqa obyektlariga nisbatan ularni tijoratlashtirish, ya'ni garovga qo'yish, tijorat yuridik shaxslari ustav fondiga kiritish nisbatan kam uchraydi.

O.Okyulovning ta'kidlashicha, ayni paytda ijodkor ziyolilar tomonidan tashkil etiladigan tijorat yuridik shaxslari ustav fondiga ularni kiritish uchun hech qanday monelik yo'q. Biroq, bunday holatda uning qiymatini aniqlash masalasi vujudga keladi. Masalan, shoir A.Oripov merosxo'rlari uning "Birinchi muhabbatim" she'riga mutlaq huquqni MChJ ustav fondiga kiritishda uning bahosini belgilashda quyidagicha yondashuv taklif etilgan. Ushbu she'rni to'plamlarda nashr etilganda to'lanadigan mualliflik haqi hissasi bo'yicha va qo'shiqni turli tijoriy tadbirlarda foydalanish jarayonida undiriladigan mualliflik haqi stavkasiga mutanosib ravishda qiymatni aniqlash amalga oshirilishi lozim. Albatta, bunday mantiqiy tahlil amaliyotda oddiy sodda yondashuvning tipik namunasidir.

Mazkur she'r 1968-yilda yozilgani va o'ziga xos "Muhabbat madhiyasi" sifatida o'ta ommalashgani sharoitida ham uning chop etilgani uchun berilgan mualliflik haqi miqdori hech qancha qiymatni tashkil etmasligi mumkin. Turli madaniy, ma'rifiy, ko'ngilochar va shaxsiy tadbirlarda qo'shiq qilib ijro etilganidagi mualliflik haqi miqdori ancha ko'p bo'lishi mumkin. Biroq uning miqdorini aniqlash juda qiyin hamda buning hech qanday iqtisodiy va huquqiy mexanizmi mavjud emas. Amaliyotda nashriyotlar mualliflik haqi o'rniga 20-30 ta kitob beradigan holatlar ham mavjud. Oramizda "gazeta-jurnallar, telradio bir tiyin ham" bermasligidan norozi xalq shoirlari ham bor [9].

Ayni paytda, fan, adabiyot, san'at asarlarini tijoratlashtirishda maxsus innovatsiya bosqichi ham talab etilmaydi. Chunki innovatsiya o'z mohiyatiga ko'ra sanoat mulki obyektlarini, axborot kommunikatsiya texnologiyalarni amaliyotga qo'llashni ta'minlovchi bosqich bo'lib hisoblanadi [10, B.13]. Fan, adabiyot, san'at asarlari esa bunday oraliq bosqichsiz to'g'ridan-to'g'ri tijoratlashtirilishi mumkin. Bunda eng asosiysi ularni oqilona baholash tizimini yaratish hisoblanadi. Ushbu obyektlarni o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib o'ziga xos baholash mezonlarini yaratish lozim. Zero, S.Safoyeva ta'kidlaganidek, intellektual mulkning xar bir obyektlari xususiyatlaridan kelib chiqib, intellektual mulkning muayyan obyektining baholash yuzasidan alohida nizom, uslubiy qo'llanmalar bo'lsa kifoya [11, B.17].

Fan, adabiyot, san'at asarlari tijoratlashtirilib garov predmeti bo'lganda, tijorat yuridik shaxslarning ustav fondlariga kiritilganda quyidagi muhim funksiyani bajarishi lozim. U kreditorlar talabini qanoatlantiradigan bo'lishi shart. Aks holda, fan, adabiyot, san'at asarlari tijoratlashtirish talablariga javob bera olmaydi.

Xorijiy mamlakatlar huquqni qo'llash amaliyotida fan, adabiyot, san'at asarlarini turli ko'rinishlarda tijorat muomalasiga kiritish holatlari tabiiy hol hisoblanadi. Masalan, Garri Potter turkum asarlari muallifi Joan Rouling bugungi kunda har daqiqada 77 funt-sterling yoki 120 AQSh dollari miqdorida pul ishlab topmoqda. U bunga asarni nashr qilish huquqini berish, kinofranshiza, shaxsiy investitsiya fondi va boshqa trastfondlardagi ulushlar orqali erishmoqda [12].

B.K.Xodjaevning fikricha, tovar belgisini korxonada ustavining nomoddiy aktivi sifatida baholashda, nafaqat uning o'zi bilan bog'liq qiymatini, balki unga egalik qiluvchi mutlaq huquq egasining tovar bozorida ishchanlik obro'sini ham e'tiborga olish lozim [13, B.272]. Bunda tovar belgisini baholashda, avvalo u ulush sifatida korxonada ustav fondida aks etilganda va undan ishlab chiqarishda foydalanilganda odatda qancha daromad keltirishi mumkinligi nazarda tutilishi kerak.

Ustav fondiga ulush sifatida kiritilayotgan tovar belgisini baholashning milliy qoidalari bo'lmaganligi sababli umumiy asoslarga ko'ra O'zbekiston Respublikasining 1999-yil 19-avgustdagi "Baholash faoliyati to'g'risida"gi qonuniga muvofiq amalga oshiriladi. Qonunning 5-moddasi 1-qismi 6-bandida baholash obyekti sifatida intellektual mulk obyektlari ham ko'rsatilgan. Mazkur qonunning 18-moddasida belgilangan qoida tovar belgisini ustav fondiga kiritishda amalga oshiriladigan baholash tavsiyaviy xususiyatga ega. Qoidaga ko'ra, ushbu Qonunning 7-moddasi 1-qismiga muvofiq tovar

belgisini baholash bozor qiymatidan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi. Bunda tovar belgisi ochiq bozorda bir turdagi mahsulotlar bilan teng raqobatlashayotgan boshqa tovar belgilari bilan bog'liq holati o'rganiladi va shunga asoslanib, tovar belgisining qiymati ko'rsatiladi.

Shuningdek, bugungi kunda intellektual mulk obyektlarini ustav jamg'armalariga kiritib faoliyat boshlashi mumkin bo'lgan biznesning eng keng tarqalgan turi bu – startap bizneslardir. Startap – bu rivojlanish bosqichida bo'lgan va o'z biznesini innovatsion g'oyalari yoki yangi texnologiyalar asosida quradigan yangi tashkil etilgan kompaniyadir.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra har yili dunyo bo'yicha 100 mln. startaplar o'z faoliyatini boshlaydi. Bugungi kunda startap faoliyati to'g'ri yo'lga qo'yilishi natijasida dunyoning yirik kompaniyalarining qiymati keskin o'sishi kuzatilgan. Jumladan, Bytedance – 140 mlrd, Uber – 90 mlrd, Didi Chuxing – 62 mlrd, SpaceX – 46 mlrd AQSh dollariga oshgan [14]. AQShda kichik tadbirkorlik sohasida innovatsion g'oyalarni, shu qatori startap loyihalarga ko'maklashuvchi Kichik biznes innovatsion tadqiqot (*Small Business Innovation Research (SBIR)*), Kichik biznes texnologiya transferi (*Small Business Technology Transfer (STTR)*) va Federal va davlat texnologik hamkorligi (*Federal and State Technology Partnership (FAST)*) kabi Kichik biznes administratsiyasi (*US Small Business Administration*) tomonidan boshqariladigan davlat dasturlari mavjud [15, B.14-15].

Ko'pincha “startap” termini ostida ijtimoiy tarmoqlar, internet saytlari yoki xizmatlari orqali tashkil etilgan biznes tushuniladi. Aslida, startap tushunchasi yanada kengroq tushuncha bo'lib, nafaqat virtual muhit bilan, balki yangi g'oyalarni amalga oshirish bilan ham bog'liq. Tez o'sish potentsiali, bozorning yangi segmentlarini yaratish yoki butunlay o'ziga xos, innovatsion mahsulotlar va xizmatlar taklif etish startapning asosiy xususiyati hisoblanadi. Ya'ni startap deganda innovatsion va texnologik yangiliklardan iborat ishlanmalarni joriy etish va amalga oshirish uchun turli faoliyat maqsadlarini ko'zlaydigan loyiha asosida kengaytiriladigan biznes modelini tanlash uchun mo'ljallangan tadbirkorlik tuzilmasi tushuniladi [16].

Shu nuqtai nazardan, startaplarda intellektual mulk huquqini ta'minlash quyidagi qator ijobiy xususiyatlarga sababchi bo'lishi mumkin:

birinchidan, intellektual mulk huquqi monetizatsiyasini ta'minlash orqali startaplarning qiymati va ularning aktivlar portfelidagi nomoddiy mulklar qiymatini oshiradi;

ikkinchidan, intellektual mulk huquqini ta'minlash startaplarning mijozlar va investorlar o'rtasidagi ishonch tuyg'ularini kuchaytiradi;

uchinchidan, huquqlarni boshqa shaxslarga o'tkazish va huquqlardan foydalanish shartlari bilan turli intellektual mulk shartnomalarini tuzish orqali startaplarni monetizatsiyalash jarayonlarini qo'llab-quvvatlaydi;

to'rtinchidan, intellektual mulkka bo'lgan huquqlarini garovga qo'yish orqali bank kreditlaridan foydalanishi imkoniyati vujudga keladi [16].

Startap kompaniyalar ulardan foydalanishning qonuniy asoslarini yaratish imkoniyatiga ega bo'lishi uchun intellektual mulk obyektlariga bo'lgan mutlaq huquqni boshqalarga yoki ulardan foydalanish huquqini startap kompaniyalarga o'tkazish zarur. Amaldagi intellektual mulk obyektlari ko'pincha universitet yoki ilmiy-tadqiqot institutlariga yoxud intellektual mulk mualliflariga tegishli bo'ladi.

Shu sababli startaplarni tashkil etishda, birinchidan, muayyan intellektual mulk obyektlariga nisbatan uchinchi shaxslarning huquq va majburiyatlari mavjud emasligini aniqlash lozim. Bunda intellektual mulk obyektlaridan foydalanishni cheklaydigan har qanday bitimlar yoki kelishuvlar imzolanganligini aniqlash maqsadga muvofiq (masalan, litsenziya shartnomalari, garov shartnomalari, nou-xauni o'tkazish shartnomalari) kabilar.

Xulosa sifatida esa quyidagilarni keltirish mumkin.

Birinchidan, umumiy qoidaga ko'ra litsenziya shartnomasi davlat ro'yxatidan o'tkazilgandan so'ng haqiqiy hisoblanadi. Lekin, ta'sis shartnomasini ham garchi qonunda to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatilmagan bo'lsa-da, intellektual mulk obyektlaridan foydalanish bo'yicha shartnomalar singari davlat ro'yxatidan o'tkazishni joriy qilish shart. Shundan so'ng, intellektual mulk obyektiga nisbatan huquqlar korxonaning mulki hisoblanishi va korxonaga tasarrufiga o'tishi hamda korxonaning nomoddiy aktivlari sifatida ro'yxatga olinadi.

Ikkinchidan, ustav kapitalida intellektual mulkdan foydalanish pul mablag'larni ustav fondiga

yo'naltirmasdan va kreditlarni jalb qilmasdan ustav kapitalini shakllantirishga imkon beradi. Shuningdek, intellektual mulkni ustav kapitalida amortizatsiya qilish va uni haqiqiy pul bilan almashtirishga, ya'ni intellektual mulkni kapitallashtirishga imkon yaratadi. Shu bilan birga, muallif (ixtirochi)lar va yuridik shaxslar – intellektual mulk obyektlari egalari pul mablag'larini yo'naltirmasdan ham yuridik shaxsning muassisi bo'lish imkoni mavjud.

Uchinchidan, qonunchilikda keltirilgan “boshqa shaxsga o'tkaziladigan o'zga huquqlar” jumlasini intellektual mulk obyektlariga nisbatan ham qo'llash mumkin. Chunonchi, litsenziya shartnomasiga muvofiq intellektual mulk obyektidan foydalanish huquqi jamiyatga yoki shirkatga hissa sifatida tan olinishi mumkin, bunda shartnoma qonun hujjatlari bilan belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tkazilgan bo'lishi lozim.

To'rtinchidan, intellektual mulk ustav kapitaliga kiritilganda, intellektual mulk obyektlaridan foydalanish huquqlari yuridik shaxsga o'tadi. Ushbu huquqlar pul ko'rinishida baholanadi va yuridik shaxsning balansida nomoddiy aktiv sifatida qayd etiladi. Ushbu huquqlarni begonalashtirish mumkin. Masalan, majburiyatlarni undirishda ular kreditorlarga o'tkazib berilishi mumkin.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Интеллектуал фаолият натижаларини тижоратлаштириш ва баҳолаш: услубий қўлланма/ Б.Ходжаев ва бошқалар. – Т.: Lesson Press, 2021. -Б.318;
2. Сафоева С.М. Интеллектуал мулк объектларидан тижорат муомаласида фойдаланишнинг ҳуқуқий шакллари. Ўқув қўлланма/ю.ф.д. проф.С.С.Гулямовнинг таҳрири остида.-Т.: ТДЮИ нашриёти, 2009;
3. Хусусий мулк ҳуқуқининг мазмуни / Масъул муҳаррир Ҳ.Раҳмонкулов. -Т.: ТДЮИ нашриёти, 2008. -Б.200;
4. Абдурахманов И.Ю. Правовые основы оценки интеллектуальной собственности в Республике Узбекистан. “Инновация ва интеллектуал мулк соҳасидаги халқаро стандартларни Ўзбекистонда қўллаш муаммолари: интеллектуал мулк объектлари тижоратлаштириш ва баҳолаш” мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами (2020 йил 29 сентябрь). – Т.: ҲСТИ, Электрон нашр, 2020;
5. Рузакова О. Передача исключительных прав в уставный капитал юридического лица /ИС. Промышленная собственность, 2001. №10. -Б.67-72;
6. Рузакова О.А., Демкина А.В. Вопросы коммерциализации в сфере интеллектуальной собственности в Российской Федерации. – М.: Издание Государственной Думы, 2022;
7. Сафоева С. Интеллектуал мулк объектларини акциядорлик жамиятининг устав фондига киритиш ва уни ҳуқуқий тартибга солиш муаммолари/Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили, 2007, №3.-Б.71-77;
8. О.Окюлов. Фан, адабиёт ва санъат асарларини баҳолаш ва тижоратлаштириш бўйича қиёсий ҳуқуқий таҳлил. “Интеллектуал мулк объектларини тижоратлаштириш ва баҳолаш тизимини яратиш” мавзусидаги И-АВ-2019-18 рақамли инновацион лойиҳа доирасида амалга оширилган илмий ишлар тўплами. – Т.: ҲСТИ, Электрон нашр, 2020. -Б.85-98;
9. Ҳозир Навоий тирилиб келса ҳам, ўз пулига китоб чиқарарди – бугуннинг бренд адиблари қанча гонорар олади? Усмон Азимдан Жавлон Жовлиевгача // URL: <https://serquyoshsolnomasi.oyina.uz/kiril/article/232>;
10. Окюлов О. Инновация ривожланишини таъминлашда интеллектуал мулк ҳуқуқи институтлари таъсири самарадорлигини ошириш масалалари.-Т.: ТДЮИ, 2016. -Б.13;
11. Сафоева С. Интеллектуал мулк объектларини тижорат муомиласидаги айрим ҳуқуқий муаммолари. Юрид. фан. номзод. диссерт. автореферати. –Т.: ТДЮИ, 2009. Б. 54;
12. Преимущества поражений: история успеха Джоан Роулинг // URL: <https://www.forbes.ru/forbes-woman/karera/295575-preimushchestva-porazhenii-istoriya-uspekha-dzhoan-rouling>;
13. Ходжаев Б. Фирма номлари, товар ва хизмат кўрсатиш белгилари, шунингдек товарни келиб чиқиш жойларини тижоратлаштириш ва баҳолаш бўйича қиёсий-ҳуқуқий таҳлил. “Интеллектуал мулк объектларини тижоратлаштириш ва баҳолаш тизимини яратиш” мавзусидаги И-АВ-2019-18 рақамли инновацион лойиҳа доирасида амалга оширилган илмий ишлар тўплами. – Т.: ҲСТИ, Электрон нашр, 2020;

14. <https://www.statista.com/chart/19317/highest-valued-startup-companies-in-the-world>;
15. G.B. Halt Jr., et al., Intellectual Property and Financing Strategies for Technology Startups, DOI 10.1007/978-3-319-49217-9_3. Springer International Publishing AG 2017. P.14-15;
16. Тожибоев А. Стартаплар фаолиятини фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солиш. Юрид. фан. бўйича фалсафа докт. илмий даража олиш учун тайёрланган диссертация. –Т.: ТДЮУ, 2021. –Б.154;